

УДК 378.147:331.45

І. С. Каменська, О. М. Бокшиц

ФУНКЦІОНАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ІНСПЕКТОРА З ОХОРОНИ ПРАЦІ

© Каменська І. С., 2017

<http://orcid.org/0000-0003-2872-5065>

© Бокшиц О. М., 2017

<http://orcid.org/0000-0002-3528-5312>

<http://doi.org/10.5281/zenodo.578074>

У статті проаналізовано проблеми забезпечення якості знань з охорони праці в процесі підготовки майбутніх фахівців з охорони праці та визначені основні напрямки їх вирішення. Розглянуто функції та права інспектора з охорони праці, які вони повинні своєчасно та повністю використовувати у наглядовій роботі. Визначенні основні поняття дослідження. З'ясовано, що функціональна компетентність є складовою професійної компетентності інспектора з охорони праці і базується на його функціональних обов'язках і ролях. Встановлено, що діяльність майбутнього інспектора з охорони праці вимагає постійного професійного зростання у всіх сферах виробництва, що дозволить підвищити конкурентоспроможність на ринку праці та забезпечити виробництво кваліфікованими фахівцями з охорони праці.

Ключові слова: функціональна компетентність, професійна компетентність, інспектор з охорони праці, професіоналізм, професійна підготовка.

Каменская И.С., Бокшиц Е.Н. Функциональная компетентность будущего инспектора по охране труда.

В статье проанализированы проблемы обеспечения качества знаний по охране труда в процессе подготовки будущих специалистов по охране труда и определены основные направления их решения. Рассмотрены функции и права инспектора по охране труда, которые они должны своевременно и полностью использовать в надзорной работе. Определены основные понятия исследования. Выяснено, что функциональная компетентность является составляющей профессиональной компетентности инспектора по охране труда и базируется на его функциональных обязанностях и ролях. Установлено, что деятельность будущего инспектора по охране труда требует постоянного профессионального роста во всех сферах производства, что позволит повысить конкурентоспособность на рынке труда и обеспечить производство квалифицированными специалистами по охране труда.

Ключевые слова: функциональная компетентность, профессиональная компетентность, инспектор по охране труда, профессионализм, профессиональная подготовка.

Kamenska I.S., Boksic E.N. Functional competence of a future inspector on labor protection.

In the article the problem of ensuring the quality of knowledge on labor protection in the process of training future specialists for labor protection are analyzed and the main directions of their solution are determined. The functions and rights of labor protection inspector, they must promptly and fully use in the oversight work are considered. The main concepts of the study are defined. It is found that functional competence is a component of professional competence of the inspector for the protection of labor and is based on its functional responsibilities and roles. It is established that the activity of the future inspector for labour protection requires continuous professional growth in all spheres of production, which will enhance the competitiveness on the labour market and ensure the production of qualified labor protection specialists.

Key words: *functional competence, professional competence, labor protection inspector, professional training.*

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси, що відбуваються сьогодні в житті суспільства, стосуються всіх сфер його діяльності й існування, зокрема освітньої сфери. Швидкий розвиток прогресу, практично некерований та непрогнозований процес суспільних переворотів, розпаду держав і змін геополітичної карти світу, наукових винаходів та їх упровадження в життя вплинули на вимоги, що стоять перед освітніми системами останніх десятиліть [6].

Одним зі шляхів оновлення змісту освіти й навчальних технологій, узгодження їх із сучасними потребами, інтеграції до світового освітнього простору є орієнтація навчальних програм на компетентнісний підхід і створення ефективних механізмів його запровадження [5].

Значимість компетентнісного підходу під час професійної підготовки фахівця незмінно зростає. Підготовка фахівця, зокрема інспектора з охорони праці, який вміє приймати вірні рішення у відповідних ситуаціях, застосовуючи знання, вміння, практичні навички та досвід практичної діяльності у відповідній галузі, не можливе без формування функціональних компетентностей. Саме функціональна компетентність інспектора з охорони праці забезпечить належне виконання ним професійних функцій у майбутній професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування функціональної та професійної компетентності майбутніх спеціалістів є предметом вивчення багатьох вітчизняних науковців [1, 2, 3, 4, 8].

Професійну компетентність розглядають, як певний якісний етап на шляху до професійної майстерності, єдність знань, умінь та навичок, потреб, інтересів, потягів, самоусвідомлення; рівень професійної майстерності; якісна характеристика рівня оволодіння особистості своєю професійною діяльністю [1, 3, 4].

Компетенції у самих загальних термінах є «річчю», яку особи мають демонструвати для того, аби бути ефективними у роботі, ролі, функції, завданні чи обов'язку. Ці «речі» включають поведінку, що пов'язана з роботою (що особа говорить чи робить, що впливає на добре чи погане виконання), мотивацію (що особа почуває щодо роботи, організації чи географічного розташування), та технічні знання/навички (що особа знає / демонструє щодо фактів, технологій, професії, процедур, роботи, організації тощо). Компетенції визначаються шляхом вивчення робіт та ролей [5].

Ю. Ю. Белова [1] провівши аналіз наукових праць зазначає, що компетенції – це здібності особистості справлятися з різними завданнями в різних ситуаціях і сферах діяльності. Саме поняття «компетентність» використовується для опису кінцевого результату навчання, а поняття «компетенція» набуває значення «знаю як» на відміну від раніше прийнятого орієнтиру в педагогіці «знаю, що».

Питанням формування професійної компетентності та кар'єрного зростання майбутніх фахівців присвячено багато робіт, проте проблема формування функціональної компетентності інспектора з охорони праці залишається мало дослідженою та набуває в наш час особливої актуальності.

Мета статті – визначити поняття «функціональна компетентність» та розкрити особливості функціональної компетентності інспектора з охорони праці в процесі професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Функціональна компетентність (від лат. *function* – виконання) є складовою професійної компетентності інспектора з охорони праці і базується на його функціональних обов'язках і ролях, що передбачають наявність у фахівця відповідної освіти, знань законів України та нормативної бази щодо охорони праці.

Відповідно до ст. 43 Конституції України сказано: «Кожен має право на належні, безпечні й здорові умови праці». Це ключове положення Конституції безумовно повинно визначити суть державної політики в галузі охорони праці, однією з основних складових якої повинно стати створення високоефективних систем управління охороною праці на виробництві.

Для досягнення максимальної ефективності систем управління охороною праці необхідно забезпечувати їх високоефективну роботу як на державному, так і на регіональному, галузевому та виробничому рівнях [9]. Згідно ст. 259 Кодексу законів про працю: «Нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю здійснюють спеціально уповноважені на те органи та інспекції, які не залежать у своїй діяльності від власника або уповноваженого ним органу. Вищий нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів про працю здійснюється Генеральним прокурором України і підпорядкованими йому прокурорами. Громадський контроль за додержанням законодавства про працю здійснюють професійні спілки та їх об'єднання» .

Отже, враховуючи зазначене вище, відповідно до ст. 231 Кодексу України про адміністративні порушення, а саме: Органи спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з нагляду за охороною праці розглядають справи: про порушення законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці, щодо безпечного ведення робіт, зберігання, використання та обліку вибухових матеріалів у галузях промисловості та на об'єктах, підконтрольних органам спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з нагляду за охороною праці, про порушення законодавства про надра, а також невиконання законних вимог органів спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з нагляду за охороною праці (частина друга статті 41 (за винятком порушень санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідемічних правил і норм), статті 47, 57, 58, 93, 94, 188⁴).

Відповідно до Переліку прав посадових осіб (державних інспекторів) системи Державного комітету України по нагляду за охороною праці, Затверджено Головою Держнаглядохоронпраці від 12.11.1993, [7] посадовим особам (державним інспекторам) системи Держнаглядохоронпраці, згідно з Законом України «Про охорону праці» і Положенням про Держнаглядохоронпраці, для здійснення своїх функцій надаються відповідні

права, які вони повинні своєчасно і повністю використовувати у наглядовій роботі.

Державні інспектори по нагляду за охороною праці, відповідно до посадових обов'язків, мають право:

- безперешкодно у будь-який час відвідувати підприємства, установи та організації незалежно від форм власності і видів їх діяльності (надалі - підприємства) для перевірки додержання законодавства про охорону праці та використання надр, одержувати від власника або уповноваженого ним органу (надалі - власник) необхідні пояснення, матеріали та інформацію з цих питань;

- видавати власникам і посадовим особам підприємств обов'язкові для виконання приписи про усунення порушень законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці і використання надр, а також усунення недоліків при виконанні маркшейдерських і геологічних робіт;

- зупиняти у встановленому порядку експлуатацію підприємств, окремих виробництв, цехів, дільниць, робочих місць та устаткування до усунення порушень вимог з охорони праці, що створюють загрозу життю або здоров'ю працюючих;

- притягувати у встановленому порядку до адміністративної відповідальності працівників, винних у порушенні законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці та використання надр;

- надсилати (подавати) власникам підприємств подання про невідповідність окремих посадових осіб займаній посаді, а також вносити пропозиції про відсторонення від роботи працівників, які систематично порушують законодавчі та інші нормативні акти про охорону праці та використання надр. Надсилати в необхідних випадках матеріали до прокуратури для притягнення цих працівників до кримінальної відповідальності;

- призупиняти дію дозволів, виданих будь-яким органом Держнаглядохоронпраці, якщо не забезпечується додержання узгоджених умов їх дії;

- залучати за узгодженням з підприємствами (місцевими органами державної виконавчої влади) спеціалістів для проведення перевірок підприємств та об'єктів;

- брати участь у перевірці знань з питань охорони праці у новопризначених посадових осіб до початку виконання ними своїх обов'язків і періодично під час їх роботи;

- перевіряти додержання встановленого порядку допуску працівників до роботи, їх інструктажу та навчання безпечних методів праці, а також проводити перевірки знань працівників з питань охорони праці. Відстороняти від виконання небезпечних і спеціальних робіт осіб, які не мають допуску на їх виконання або виявили при перевірці незадовільні знання;

- призупиняти випуск або вилучати дозволи на виготовлення і застосування продукції, машин, механізмів, устаткування, транспортних засобів, технологічних процесів, а також на проведення підривних робіт у разі невідповідності їх вимогам нормативних актів про охорону праці та використання надр.

Забороняти застосування у виробництві шкідливих речовин, на які не розроблено гранично допустимих нормативів (концентрацій), методів і засобів метрологічного контролю, а також тих, що не пройшли токсикологічної експертизи.

- проводити у встановленому порядку розслідування обставин і причин аварій, нещасних випадків та випадків природної смерті працівників на виробництві, а також технічне розслідування розкрадань, розкидання та втрат вибухових матеріалів. Приймати за результатами розслідувань обов'язкові для виконання підприємствами рішення з питань, що належать до компетенції Держнаглядохоронпраці, і контролювати виконання цих рішень;

- забороняти роботи, пов'язані з використанням надр та їх геологічним вивченням, якщо порушуються законодавчі та інші нормативні акти, що визначають порядок виконання таких робіт;

- вимагати від власників-користувачів надр належного обґрунтування при списанні з обліку запасів корисних копалин;

- контролювати додержання встановлених органами Держнаглядохоронпраці умов безпечного проведення випробувань вибухових матеріалів, застосування засобів механізації підривних робіт, упаковки для ВМ та контрольно-вимірювальних приладів, що використовуються при виконанні підривних робіт;

- проводити технічний огляд об'єктів котлонагляду, газового комплексу та підйомних споруд, а також іншого устаткування підвищеної небезпеки. Контролювати своєчасність огляду таких об'єктів службами технагляду підприємств;

- відстороняти від роботи працівників, які знаходяться на робочих місцях у спецодязгу, спецвзутті або з засобами індивідуального захисту, що не відповідають, умовам праці та вимогам нормативно-технічної документації;

- контролювати відшкодування у встановленому порядку власником шкоди, заподіяної працівникові каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, збитків іншим підприємствам, громадянам та державі, у зв'язку з втратами, викликаними порушеннями вимог охорони праці, а також своєчасну і повну сплату власником штрафу за випадки виробничого травматизму та професійних захворювань, порушення законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці та використання надр;

- вносити у відповідні органи Держнаглядохоронпраці пропозиції щодо здійснення заходів, спрямованих на поліпшення умов і охорони праці на підприємствах, а також щодо застосування до них економічних санкцій за допущені випадки виробничого травматизму, професійних захворювань, порушення законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці та використання надр;

- контролювати правильність витрачання коштів з фонду охорони праці підприємства.

Сорокіна Г.Ю. [8] зазначає, що можливість виконувати функції в межах зазначеної кваліфікації недостатньо, є необхідність враховувати динаміку функцій, яка обумовлена розвитком підприємства, науково-технічного прогресу, кар'єрний ріст особистості тощо.

Висновки. Виходячи з вищесказаного приходимо до висновку, що професійна та функціональна компетентність формуються в освітньому процесі відповідно до специфіки та завдань професії, яку здобуває студент. Функціональна компетентність є складовою професійної компетентності інспектора з охорони праці і базується на його функціональних обов'язках і ролях. Діяльність майбутнього інспектора з охорони праці вимагає постійного професійного зростання у всіх сферах виробництва, що дозволить підвищити

конкурентоспроможність на ринку праці та забезпечити виробництво кваліфікованими фахівцями з охорони праці.

Література

1. Белова Ю.Ю. Модель професійної компетентності майбутнього інженера машинобудівної галузі / Ю.Ю. Белова // Збірник наукових праць Бердянського педагогічного університету (Педагогічні науки). – Бердянськ : БДПУ, 2012. – №4. – С. 33-38.

2. Боделан М.В. Функціональна компетентність соціального працівника щодо вуличної соціальної роботи / Боделан М.В. // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. – 2016. – IV (48), Issue: 102 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/pedagogy_psychology_iv_48_102.pdf.

3. Вдовенко І.С. Формування виробничої компетентності майбутніх учителів професійного навчання засобами проектування / І.С. Вдовенко // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія №13. Проблеми трудової та професійної підготовки : Зб. Наукових праць. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. – Вип. 7. – С. 53-56.

4. Драч І.І. Соціально-психологічні функції компетентісно орієнтовного управління професійною підготовкою майбутніх викладачів ВНЗ / Драч І.І. // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – Бердянськ : БДПУ, 2012. – № 4. – С. 66-71.

5. Компетентнісний підхід у вищій освіті: світовий досвід / [Антонюк Л.Л., Василькова Н.В., Ільницький Д.О. та ін.]. – К. : КНЕУ, 2016. – 64 с.

6. Овчарук О.В. Розвиток компетентісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти / Овчарук О.В. // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. – С. 5-14.

7. Перелік прав посадових осіб (державних інспекторів) системи Державного комітету України по нагляду за охороною праці. Затверджено Головою Держнаглядохоронпраці від 12.11.1993. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://otipb.at.ua/load/perelik_prav_posadovikh_osib_derzhavnikh_inspektoriv_sistemi_derzhavnogo_komitetu_ukrajini_po_nagljadu_za_okhoronoju_praci/23-1-0-1621

8. Сорокіна Г.Ю. Функціональні компетентності майбутнього фахівця зв'язку / Сорокіна Г.Ю. // Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. Педагогічні науки : збірник наукових праць. – Луганськ : Вид-во ЛНУ ім. Тараса Шевченка, 2010. – № 09 (196). – С. 272-278.

9. Управління охороною праці: навч. посібник. / [Ткачук К.Н., Мольчак Я.О., Каштанов С.Ф. та ін.]. – Луцьк : РВВ ЛНТУ, 2011. – 288 с.